

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
SUOMEN EDUSKUNTA

LAUSUNTO

StV@eduskunta.fi

13.11.2025

Sähköpostinne 10.11.2025: Sosiaali- ja terveysvaliokunta maanantai 17.11.2025 klo 10.00 / HE 131/2025 vp / Asiantuntijapyyntö

HE 131/2025 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI ALKOHOLILAIN MUUTTAMISESTA

Työterveyslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta. Hallitusohjelmassa alkoholiasioita on käsitelty osana avoimen kilpailun edistämistä. Hallitusohjelman kohdan "Reilumman kilpailun Suomi" -toimenpiteet ovat kannatettavia. Ne purkavat monopoleja, lisäävät kilpailua sekä tuovat tehokkuutta julkisiin hankintoihin. Samalla alkoholipäätökset kuitenkin vieraantuvat terveysnäkökulmasta.

Hallituksen esityksessä työelämän vaikutusarvio on käsitelty kapeasti, mutta oikeansuuntaisesti työturvallisuuden ja tasa-arvon kannalta. Alkoholin vaikutusta työelämään on tutkittu suhteellisen vähän. Suomen osalta arviot alkoholin negatiivisista vaikutuksista työelämään vaihtelevat 200 miljoonasta eurosta aina yhteen miljardiin euroon. Samanaikaisesti kokemukset kentältä kertovat sekä koetusta että todellisesta vaikeudesta puuttua työntekijän tai kollegan päihdeongelmiin.

Liiallinen alkoholinkäyttö on voimakas heikkoa työkykyä ennustava tekijä. On arvioitu, että työikäisistä miehistä noin viidesosa ja naisista noin joka kymmenes olisi alkoholin suurkuluttaja. Nämä luvut kuvaavat polarisoitumista. Voimme myös olettaa, että hallituksen esityksen mukaiset muutosten vaikutukset osuvat eri tavoilla eri työntekijäryhmiin ja toimialoihin. Esimerkiksi korona-aikana paljon alkoholia kuluttavat lisäsivät kulutustaan, kun taas vähemmän käyttävät vähensivät sitä. Koronapandemian jälkimainingit ovat myös muuttaneet käsitystämme työn tekemisestä, ajasta ja paikasta. Tästä hyvän esimerkin tarjoaa etätöiden kasvu ja hybridityön nousu. Kun tähän yhdistetään tutkimustulokset yksinäisyyden kokemisen lisääntymisestä, voidaan hyvin pohtia myös yksinäisyyden suhdetta päihteiden väärinkäyttöön.

Hallitusohjelma tunnistaa työn ja työkyvyn merkityksen hyvinvointiyhteiskuntamme kulmakivenä. Kun työn murroksen ja työvoimapulan keskellä pidennämme työuria sekä vähennämme sairauspoissaoloja, on alkoholin haitat otettava vakavasti. Tarkasteltaessa alkoholin käyttöä työelämässä on sen aiheuttamat haitat nähtävä myös isommassa viitekehyksessä. Esimerkiksi mielenterveysongelmat, jotka korreloivat alkoholin liikkakäytön kanssa, ovat kasvussa. OECD on arvioinut, että mielenterveyden heikentymisestä aiheutuu työelämälle yli 5 miljardin euron vuosikustannus.

Alkoholin laajemman saatavuuden on todettu useissa tutkimuksissa lisäävän kulutusta ja haittoja. Vapaan kilpailun alttarilla voikin kysyä, onko näin herkän alueen avaaminen oikea paikka edetä. Aikaisemman näytön perusteella voi olettaa, että nyt esitettyjen muutoksien terveysvaikutukset ovat vain negatiivisia. Emme kuitenkaan etukäteen voi varmasti arvioida niiden suuruutta etenkään, kun jo nyt vallitsevassa uudessa markkinassa meillä ei ole yksimielistä ja varmaa käsitystä kokonaiskulutuksesta.

Vaikutuksen arviointia hankaloittaa osin myös se, että vuonna 2024 tapahtunut muutos vähittäismyyntiin laajentamisesta on varsin tuore. Sen vaikutuksia ei vielä voida arvioida kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti. Tämä on silti sekundääristä, sillä viime vuonna tapahtunutta vähittäismyyntimuutosta voidaan pitää inkrementaalisenä.

Nyt suunniteltu muutos etämyynissä ja -ostoissa sekä niitä tukevassa tilaus- ja toimitusprosessissa on luonteeltaan kuitenkin disruptiivinen, etenkin hinnoittelulogiikan ja liiketoiminnan skaalautuvuuden kannalta. Tässä mielessä hallituksen esityksen suurimpana heikkoutena ja riskinä voi pitää oletusta siitä, että ”jatkossa valtaosa kulutetusta alkoholista ostetaan fyysisistä toimipisteistä”. Tällöin myös kulutuksen arviointi on enemmän lineaarista verrattuna digitaaliseen alustatalouteen. Yhteenvetona voidaan todeta, että vähittäismyynnin laajentuminen oli ennen muuta perinteinen, fyysisten liiketoimintaehtojen ja skaalautumisen ajama, muutos. Nyt pöydällä oleva hallituksen esitys noudattaa kuitenkin nopeammin ja edullisemmin skaalautuvan internet-pohjaisen liiketoiminnan logiikkaa, jonka vaikutuksesta kulutukseen on hyvä olla varuilla.

Käytännössä lakimuutos voi johtaa laajentuvaan ja edullisempaan alkoholin tarjontaan. Samalla liiketoiminnan perusta säilyy kannattavana, markkinalle tulon esteet sekä investointikynnys ovat matalat, ja alkoholi asettuu osaksi globaalia verkkokauppaviitekehystä. Pahimmillaan tämä voi johtaa uusien pelureiden räjähtävään mukaan tulemiseen, joiden prosessiarkkitehtuuri perustuu horisontaalisiin, internet-pohjaisiin kyvykkyyksiin, sekä kokonaiskulutuksen Pandoran lippaan avautumiseen. Tämä näkökulma olisikin ehdottomasti otettava paremmin huomioon arvioitaessa muutoksen vaikutusta. Samalla on edelleen pyrittävä löytämään yhä vahvempia ja modernimpia keinoja alkoholi- ja päihdehaittojen vähentämiseen ja ennaltaehkäisemiseen.

Antti Koivula
pääjohtaja